

Beslut

efter granskning av elevers tillgång till läroböcker och andra läromedel i grundskolan vid Birkaskolan i Ekerö kommun med Mälaröarnas Montessori, ek. för. som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19 och 20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en granskning på Birkaskolan avseende verksamhetens kvalitet gällande elevers tillgång till läroböcker och andra läromedel i grundskolan.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas arbete med att ge eleverna tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se Bilaga 3). Skolinspektionen bedömer verksamhetens kvalitet i tre nivåer, hög kvalitet, hög kvalitet i flera delar eller låg kvalitet. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen.

Beslut

Skolans arbete med att ge eleverna tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål

Skolinspektionen bedömer att Birkaskolan i Ekerö kommun i låg utsträckning uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området.

Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden:

- Använd läroböcker och andra läromedel för att skapa sammanhang i undervisningen och progression i elevernas lärande.
- Använd läroböcker och andra läromedel som möter elevernas olika förutsättningar och behov.
- Stärk ledningen och samordningen av arbetet med att ge alla elever tillgång till läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.
- Ge lärarna förutsättningar att samarbeta kring valen av ändamålsenliga läroböcker eller andra läromedel utifrån didaktiska överväganden och elevernas behov.
- Skapa förutsättningar för ett medvetet och gemensamt arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande användningen av läroböcker och andra läromedel.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 3 augusti 2026** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.stockholm@skolinspektionen.se eller med post till Skolinspektionen Postadress: Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer (dnr 2025:11266) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Skolans arbete med att ge eleverna tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål

Bedömningsområden
<p>Lärarnas arbete med att organisera och genomföra undervisningen så att eleverna får använda läroböcker och andra läromedel.</p> <ul style="list-style-type: none">• Sammanhang, progression och ämnesintresse• Instruktioner och användning av läroböcker och andra läromedel i undervisningen• Användning av läroböcker och andra läromedel anpassade utifrån elevernas olika förutsättningar och behov• Möjlighet att använda läroböcker och andra läromedel utanför lektionstid
<p>Rektorns ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel.</p> <ul style="list-style-type: none">• Rektorns styrning och ledning av arbetet gällande elevernas tillgång till läroböcker och andra läromedel• Rektorns ansvar för lärarnas delaktighet i valet av läroböcker och andra läromedel• Rektorns arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande läroböcker och andra läromedel• Utvärdering och utvecklingsarbete gällande läroböcker och andra läromedel

Skolinspektionen bedömer att Birkaskolan i Ekerö kommun i låg utsträckning uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området.

Nedan följer Skolinspektionens motivering till bedömningen utifrån vad som framkommit i intervjuer med rektor, lärare och elever, observationer av delar av lärmiljön med fokus på tillgången till läroböcker och andra läromedel samt inkommen dokumentation från huvudmannen.

Sammanhang, progression och ämnesintresse

Granskningen visar att det skiljer sig åt mellan ämnen och stadier i vilken utsträckning lärare utgår ifrån och använder läroböcker och andra läromedel för att skapa sammanhang, främja progression i elevernas lärande och stärka deras ämnesintresse i de teoretiska ämnena.

I intervjuer med lärare framkommer att även om eleverna i viss mån använder aktuella och relevanta läroböcker och andra läromedel i vissa teoretiska ämnen, utgår lärare framför allt från annat material som stomme i undervisningen. Det gör att läroboken sällan ligger som grund för planering och strukturering av lektioner. Det framgår av intervjuer med lärare att det inte finns ett gemensamt förhållningssätt till att använda läroböcker och andra läromedel och att det för flera lärare i stället är variationen av material som är grunden för undervisningen. Användningen av läroböcker och andra läromedel skiljer sig både mellan ämnen och stadier. Granskningen visar till exempel att användningen av läroböcker och andra läromedel ökar med elevernas ålder.

Av intervjuer med lärare framgår även att det inte finns ett gemensamt förhållningssätt till användning av lärarhandledning. I lågstadiet och på högstadiet används de sällan, medan lärare i mellanstadiet uppger att lärarhandledningar ger stöd för planering för elevernas progression och används som inspiration. På högstadiet däremot är lärarna överens om att de oftast inte är nöjda med lärarhandledningarna och därför sällan använder dem.

Av intervjuer med lärare i årskurs 1-3 framkommer att lärare i flera ämnen inte har tillgång till läroböcker och andra läromedel. En lärare beskriver också i intervjun att de inte använder de läroböcker som de har i den utsträckning hen anser skulle behövas för att befästa elevernas kunskaper. Det varierar huruvida lärarna utgår från boken som struktur i undervisningen. Det framkommer vidare av intervjuer med lärare att de använder läroböcker i vissa teoretiska ämnen, som exempelvis samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen. Däremot delar eleverna på böckerna vilket innebär att de ofta arbetar två och två med läroboken. I andra ämnen använder lärarna främst kopieringsmaterial, eget producerat material och material framtaget för skolans pedagogiska inriktning. Lärare berättar att de har beställt en lärobok i ett ämne, som de ännu inte börjat använda, men som kommer vara ett exemplar för läraren, inte eleverna. I ämnet svenska har lärarna börjat arbeta med ett material som består av olika arbetsböcker för delar av det centrala innehållet, med fokus på ordkunskap. Lärare berättar att de kompletterar med annat, till exempel i läsförståelse och med skrivuppgifter genom att sätta ihop ett eget

material från olika läroböcker. I varken engelska, matematik eller teknik använder lärarna lärobok eller annat läromedel. Lärare på lågstadiet beskriver hur de sällan har gemensamma genomgångar. Det beror på att skolans pedagogiska inriktning låter eleverna arbeta på olika nivåer efter att självständigt ta sig an instruktioner. Men lärare uppger också att de i samhällsorienterande ämnen går igenom det aktuella innehållet i läroboken genom att läraren först läser texten, därefter eleven. Lärare beskriver sitt vanliga arbetssätt som att eleverna slussas in i självständighet. Även om flertalet lärare inte använder läroboken som stomme i sin undervisning, uppger de att eleverna tycker om läroböcker och säger vidare att läroboken ger trygghet och tydlighet och vissa lärare använder läroboken för att säkerställa progression och skapa intresse. Till exempel har lärare i ett ämne valt samma serie läroböcker på alla stadier för progressionens skull. En lärare på lågstadiet berättar att eleverna i årskurs 1 blir intresserade av ämnet när de får arbeta med sin läsförståelsebok; det skapar trygghet och tydlighet. Det är bra för dem att de vet exakt vad de ska göra, säger en lärare.

Lärare i årskurserna 4–6 uppger att de använder läroböcker i flertalet teoretiska ämnen, som matematik, samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen, men att det inte finns böcker till alla utan att eleverna delar på dem i klassrummet. Liksom på lågstadiet används främst andra arbetsböcker i svenska, och i teknik hämtar lärare inspiration från olika material och också från en lärobok i naturorienterande ämnen. Vidare framkommer det av intervjuerna att lärarna överlag gör olika; medan vissa anser att läroboken kan vara till nytta för eleverna, betonar andra att lärverktyg är det som utgör stommen i undervisningen. I samhälls- och naturorienterande ämnen har lärare först en genomgång utifrån läroboken för att sedan låta eleverna läsa texterna, ofta två och två för att sedan svara på frågor.

I intervjuerna med lärare i årskurserna 7–9 framkommer att lärarna i högre grad än i tidigare årskurser använder läroböcker eller andra läromedel. Framförallt används tryckta läroböcker men i engelska och moderna språk används digitala läromedel i undervisningen. I matematik har eleverna egna böcker men gör uppgifter i skrivhäftan, och i de naturorienterande ämnena delar eleverna på läroböckerna. Eleverna berättar att de visserligen har läroböcker i många ämnen men att de inte använder dem så mycket, exempelvis i svenska och samhällskunskap, och att de i teknik läser texterna digitalt efter att läraren har skannat in sidor från boken. Anledningen är att de inte får skriva i läroböckerna, uppger lärare. Lärare berättar vidare att de inte har tillräckligt många böcker i samhällsorienterande ämnen, vilket gör att det kan bli ont om tillgång till böcker när flera klasser läser samma ämne samtidigt, men att de löser det

genom att hämta information från hemsidor. I svenska uppger lärare att de använder en lärobok som grund för undervisningen och kompletterar med mycket annat material. Däremot säger eleverna att de framför allt använder olika häften i svenska. Elever tillägger att de ofta föredrar tryckta läroböcker för att de ger sammanhang och fokus och för att de kan ta hem läroböckerna.

Av intervjuer med lärare framkommer vidare att det varierar huruvida de arbetar med läsförståelse och lässtrategier i andra ämnen än svenska. Några enstaka exempel framkommer i intervjuer, exempelvis i samhällsorienterande ämnen. Lärare ger exempel på att eleverna både får öva på exempelvis lässtrategier som att läsa mellan raderna och mängdträning i läsning. Andra lärare säger att de kan bli bättre på att arbeta med läsförståelse i sina ämnen.

Instruktioner och användning av läroböcker och andra läromedel i undervisningen

Granskningen visar att lärare på skolenheten i viss utsträckning ger eleverna instruktioner om hur läroböcker och andra läromedel ska användas i undervisningen.

Intervjuer med lärare visar att det varierar om lärarna introducerar arbetsområden genom att gå igenom hur läroböcker och arbetsböcker är uppbyggda. På lågstadiet utgör inte läroböcker den huvudsakliga grunden för undervisningen i de flesta ämnena, vilket på skolan innebär att instruktionerna i högre grad handlar om hur eleverna ska ta sig an uppgifter än läroböcker. Överlag beskriver lärare och elever att lärare främst ger instruktioner i form av vilka sidor eleverna ska läsa, men det kan också ske i form av studieteknik, som att eleverna inte bara ska skumläsa utan noggrant läsa för att kunna svara på frågor. En lärare i högstadiet tar upp det digitala läromedlet på skärmen i klassrummet och går igenom instruktionerna tillsammans med eleverna. Såväl lärare som elever säger att de i årskurs 7 repeterar hur de exempelvis kan använda innehållsförteckning och register för att ta sig an läroböcker. Elever minns också att de gick igenom det i årskurs 6. De lägger till att de också har arbetat med bildanalys i svenska vilket kan hjälpa dem att navigera i läroböckerna. Lärare i mellanstadiet säger att de i viss mån arbetar med förförståelse genom att titta på bilder tillsammans och ha genomgångar, men att de mer sällan går igenom exempelvis innehållsförteckningar.

Användning av läroböcker och andra läromedel anpassade utifrån elevernas olika förutsättningar och behov

Granskningen visar att lärare i begränsad utsträckning använder läroböcker och andra läromedel för att möta elever i behov av stödsatser eller för att utmana dem som kommit längre i sin kunskapsutveckling.

Rektorn uppger att det finns ett fokus på individanpassning och att skolan arbetar med att eleverna ska få tillgång till böcker och andra läromedel som möter deras behov. Tidigare har skolan haft en satsning på elevers olika behov av anpassningar och även kopplat det till användning av läromedel och lärverktyg. De intervjuade lärarna framhåller att skolans styrka är den pedagogiska inriktningen som gör det enkelt att flytta elever mellan olika nivåer. Samtidigt visar intervjuer med lärare att de i flera ämnen och stadier sällan använder läroböcker eller andra läromedel i undervisningen och att anpassningar därför görs på annat sätt. Lärare i mellanstadiet uppger att de kan ge lättare material i form av kopieringsunderlag till elever i behov av anpassning och de kan också kopiera arbetsuppgifter från referensmaterial som de har tillgång till. Vid behov kan elever använda inläsningstjänst. För att ge utmaningar uppger lärare att de kan ge eleverna fördjupande uppgifter som kräver mer resonemang eller att eleverna själva får söka information. Lärare uppger också att elever kan få utmaningar genom att få arbeta i läroboken för nästa årskurs. Lärare uppger samtidigt att läroböckerna generellt inte ger möjlighet till fördjupning, exempelvis i matematik, naturorienterande ämnen och engelska och de säger att eleverna kan arbeta med andra ämnen när de är klara med matematiken. Det framkommer även i intervjuer med lärare på högstadiet att läroböckerna inte självklart ger fördjupning, utan att lärarna i stället gör egna fördjupande instuderingsfrågor. Dock uppger lärare att det digitala läromedlet i engelska innehåller extra material som ger elever utmaningar. Elever berättar i intervjun att läroboken i matematik visserligen har olika spår men att andra läroböcker inte ger möjlighet till fördjupning. Vidare uppger elever att de inte får fördjupning i naturorienterande ämnen, dock stöd genom att läsa i enklare bok.

Möjlighet att använda läroböcker och andra läromedel utanför lektionstid

Granskningen visar att eleverna har tillgång till och ges möjlighet att använda läroböcker och andra läromedel utanför lektionstid.

Intervjuer med lärare visar att eleverna har möjlighet att ta hem läroböcker trots att eleverna i vissa årskurser och ämnen inte har varsin lärobok. Lärare beskriver att det fungerar därför att alla elever arbetar efter sin individuella arbetsplan, vilket gör att de inte använder läroböckerna

samtidigt. Lärare säger att de har en policy på skolan om att det ska vara läxfritt, men att eleverna får ta hem läroböcker om de inte blir klara med veckans planerade arbete. En annan lärare säger att hen i engelska brukar uppmuntra elever att ta hem läroboken, framförallt de som behöver träna extra. Lärare uppger att det tydligt framgår i elevernas arbetsplaner vilka sidor och uppgifter de ska arbeta med och att de på högstadiet lägger ut planeringar med tydliga beskrivningar av arbetsmomenten på skolans digitala plattform.

Rektorns styrning och ledning av arbetet gällande elevernas tillgång till läroböcker och andra läromedel

Granskningen visar att rektorns ledning och styrning av arbetet kring tillgången till läroböcker är begränsad.

Det framgår av intervjuer att rektorn och lärare har olika bild av arbetet med att säkra elevernas tillgång till ändamålsenliga läromedel och gemensamma målsättningar för detta. Rektorn säger i intervjun att tillgången är god och att många nya böcker köpts in, särskilt efter lagändringen, och att hen har en tydlig bild av vad som finns. Exempelvis har läroböckerna ökat i mellanstadiet, där det tidigare var mer fokus på lärverktyg och material framtaget för skolans pedagogiska inriktning. Till exempel köptes lärobok i samhällsorienterande ämnen in. Av intervjuer med lärare framgår samtidigt att det varierar mellan årskurser och ämnen huruvida eleverna har tillgång till läroböcker och andra läromedel. Såväl rektorn som lärare säger att eleverna i linje med skolans pedagogiska inriktning inte använder läroböcker eller andra läromedel i lågstadiet, medan tillgång och användning ökar i senare årskurser.

Lärare i årskurs 1–3 uppger att det är svårt att svara på huruvida lagändringen 2024 ökade tillgången till läromedel, därför att de inte har så mycket läroböcker i lågstadiet. Eleverna på lågstadiet har endast tillgång till läroböcker i samhällsorienterande ämnen och naturorienterande ämnen, som de delar på. I exempelvis engelska används en digital lärplattform med tillhörande lärverktyg och arbetsböcker. I mellanstadiet saknas läroböcker i teknik och i övriga ämnen delar eleverna på läroböckerna.

Lärare berättar att de tidigare ville köpa in läroböcker i matematik i årskurserna 1–3, men att rektorn inte godkände det. Däremot uppger lärare i mellanstadiet och högstadiet att rektorn uppmuntrar dem att köpa in läroböcker. Även i högstadiet delar eleverna på läroböcker i flera ämnen, till exempel i samhällsorienterande och naturorienterande ämnen.

Rektorns ansvar för lärarnas delaktighet i valet av läroböcker och andra läromedel

Granskningen visar att rektorn i begränsad utsträckning leder ett samlat arbete för att säkerställa lärarnas delaktighet i frågor som rör val och användning av läroböcker och andra läromedel.

Rektorn uppger att det finns möjligheter för lärarna att diskutera läromedel och att det framför allt är varje stadies utvecklingsledare som ansvarar för arbetet med läroböcker och andra läromedel. Vidare ska lärarna själva granska läromedlet så att det stämmer överens med ämnets centrala innehåll, säger rektorn, och inköp förankras hos rektorn och ledningsgrupp. Det ska, enligt rektorn, finnas en röd tråd mellan årskurser och läromedlet behöver passa skolans pedagogiska inriktning.

Intervjuade lärare delar inte helt rektorns bild av att de ges förutsättningar till didaktiska diskussioner kring val av läromedel, utan uppger att de arbetat på lite olika sätt mellan ämnen och stadier. Lärare på lågstadiet berättar att de gemensamt diskuterar och köper in läromedel och lärverktyg medan lärarna på högstadiet uppger att det främst är budgeten som styr och att de sällan har pedagogiska diskussioner kopplade till val av läroböcker och andra läromedel. Lärare beskriver också att arbetet med att välja läromedel kan ske på gemensamma ämnesträffar för samtliga årskurser, men att dessa möten sker mycket sällan. Dock uppger lärare att de tillsammans har valt att ha samma lärobok i exempelvis engelska i låg- och mellanstadiet.

Även om vissa tillfällen finns för gemensamma samtal om val av läroböcker och andra läromedel, så uppger lärare att de saknar forum där sådana frågor diskuteras gemensamt på skolenheten. De säger också att rektorn inte är involverad. En lärare ger som exempel att hen lyft en sådan diskussion med sin ämneskollega men då de inte tyckte lika ledde det inte till något byte av läromedel. Samtidigt som rektorn beskriver att det finns ett gott samarbete kring val av läroböcker betonar hen också att det finns begränsade möjligheter att för tidigt byta en lärobok som lärarna inte är nöjda med. Lärarna ger i intervjun en beskrivning av ett tillfälle då lärarna valde ett läromedel i matematik som de tyckte verkade bra, men som i nuläget upplevs vara på för låg nivå och som kräver att de kompletterar med annat material, bland annat för att kunna ge utmaningar. Nu är läromedlet inköpt för hela skolan vilket gör det svårt att byta, säger lärarna. Det framkommer inte att rektorn har tagit initiativ till gemensamma processer eller riktlinjer för valet av läroböcker och andra läromedel. Lärarnas delaktighet är därmed beroende av individuella förhållningssätt till läroböcker och andra läromedel snarare än av rektorns ledning.

Rektorns arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande läroböcker och andra läromedel

Granskningen visar att rektorn i viss utsträckning ser till att det finns ett gemensamt och medvetet arbete kring användning av läroböcker och andra läromedel.

I lärar- och rektorsintervjuer framkommer att rektorn i viss utsträckning leder ett gemensamt och medvetet arbete kring användning av läroböcker inom eller mellan stadierna. Rektorn påpekar att lärarna har förutsättningar att både på regelbundna ämnesmöten och i början av terminerna, diskutera läroböcker i samband med att de följer upp elevernas resultat. Av intervjuer med lärare framgår dock att det sällan sker en gemensam diskussion om användningen av läroböcker, men att det i olika utsträckning förekommer diskussioner såväl inom ämneslag som stadiesvis om hur lärare kan förhålla sig till läroböcker utan att kompromissa med skolans pedagogiska inriktning, vilken bland annat innebär att inte använda läroboken som stomme i undervisningen. I stället uppger lärare att de ofta väljer ut delar från läroboken som passar tillsammans med andra lärverktyg. En lärare säger att hen upplever att det finns en uppfattning i kollegiet att de helst inte ska lägga sig i varandras undervisning och därmed också på vilket sätt kollegorna använder läroböcker och andra läromedel. Därför finns i liten utsträckning ett gemensamt och medvetet arbete så att eleverna får använda läroböcker för att skapa sammanhang och främja kunskapsutvecklingen.

Utvärdering och utvecklingsarbete gällande läroböcker och andra läromedel

Granskningen visar att rektorn ser till att lärarna utvärderar hur läroböcker och andra läromedel fungerar i undervisningen utifrån elevers utveckling mot målen.

Det framkommer i intervjun med rektorn att skolan har ett tydligt systematiskt kvalitetsarbete och att läromedel är en parameter när de granskar elevernas resultat. Till exempel har ett stort språkutvecklande arbetssätt implementerats på hela skolan efter att de utvärderat läromedel i förhållande till resultat. Rektorn uppger att de väger läromedel gentemot olika elevresultat på nationella prov och andra kartläggningar. Föregående läsår gjorde de exempelvis en satsning på differentiering och olika behov av anpassning för elever och lyfte då hur de befintliga läromedlen fungerade i förhållande till det. Även lärare lyfter i intervjuer att de har utvärderat läromedel och andra lärverktyg i förhållande till elevernas resultat på nationella prov och att det har lett till att de bytt ut material och verktyg i ett par ämnen. Ibland har dock utvärderingar av läroböcker inte lett till ett

byte, utan andra faktorer än läroböckernas ändamålsenlighet har istället fått avgöra.

Identifierade utvecklingsområden

Utvecklingsområde 1

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Använd läroböcker och andra läromedel för att skapa sammanhang i undervisningen och progression i elevernas lärande.

Av läroplanen framgår att rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att alla elever erbjuds strukturerad undervisning under lärarens ledning samt att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. Av läroplanen framgår vidare att läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. Eleven ska successivt få fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar samt få möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang.¹

Motiveringen till utvecklingsområdet är att lärarna i liten utsträckning använder läroböcker eller andra läromedel som stomme i undervisningen för att skapa sammanhang och säkerställa att eleverna får en progression i sitt lärande. Till exempel använder flera lärare, särskilt i de lägre årskurserna, i första hand olika lärverktyg eller eget framtaget material i stället för läroboken i sin undervisning. Dessutom använder flertalet lärare inte lärarhandledningarna. Därutöver ger lärare i begränsad utsträckning eleverna instruktioner om hur läroböcker och andra läromedel ska användas. Det medför att eleverna kan ha svårt att veta på vilket sätt de ska använda läromedlet.

Genom att använda läromedel och tillhörande lärarhandledningar kan dessa stödja lärandet på olika sätt. Bland annat kan ändamålsenliga läromedel skapa sammanhang och ge en överblick och på så sätt främja lärandet. Detta är särskilt viktigt i en tid där elever känner mindre lust till läsning, och läser allt mindre.² Lärarna kan med hjälp av

¹ Lgr22, avsnitt 2.2, Kunskaper Riktlinjer.

² Skolverkets bedömning av läget i skolväsendet (2023) s. 22.

lärarhandledningar planera en undervisning som ger eleverna sammanhang och överblick. Eleverna kan genom läromedel få succesivt alltmer utmanande uppgifter och texter vilket gynnar deras kunskapsutveckling. Genom att ge eleverna ändamålsenliga instruktioner för hur de ska kunna ta sig an läroböcker och andra läromedel och navigera i dessa kan eleverna få ämnesöverblick och insikt i syftet med ett läromedel.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärarna använder läroböcker och andra läromedel samt att lärare medvetet arbetar med texterna i dessa läromedel för att ge eleverna sammanhang och struktur. Ett sådant arbete kan bidra till elevernas ämnesintresse och vilja att lära sig mer. Det kan också handla om att rektorn ser till att lärare får tillgång till lärarhandledningar som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. Skolverket har material som kan användas i detta.³

Utvecklingsområde 2

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Använd läroböcker och andra läromedel som möter elevernas olika förutsättningar och behov.

Av skollagen framgår att i utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.⁴ Av läroplanen framgår att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper.⁵ Det finns riktlinjer om användning av läromedel, se not.⁶ Av läroplanen framgår vidare att rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att alla lärare får tillgång till de lärarhandledningar som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.⁷

³ [Strukturerad undervisning - en modell i sex steg - Skolverket](#) hämtad 2026-02-25

⁴ 1 kap. 4 § skollagen (2010:800)

⁵ Lgr 22 avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag. En likvärdig utbildning.

⁶ Lgr22, avsnitt 2.2 Kunskaper Riktlinjer och avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

⁷ Lgr 22 avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

Motiveringen till utvecklingsområdet är att lärare i begränsad utsträckning använder läroböcker och andra läromedel på ett sätt som möter elevernas individuella behov. Flera lärare utgår från andra lärverktyg eftersom de bedömer att läromedlen inte är möjliga att anpassa efter elevernas behov och förutsättningar. Eleverna får arbeta med enklare material när de behöver det, men får sällan utmaningar genom läromedlet.

Genom att i högre grad använda läroböcker och andra läromedel på ett sätt som möter elevernas olika behov och förutsättningar främjas elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling. Läromedel bör användas varierat och anpassas efter olika nivåer. Det är också viktigt att elever ges tillräckligt med tid för att bearbeta, fördjupa och befästa sina kunskaper genom tillgång till läromedel som möter deras lärandebehov.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att lärare använder läroböcker och andra läromedel som är anpassade utifrån elevernas olika förutsättningar och behov. Det kan också handla om att rektorn ser till att lärare får tillgång till lärarhandledningar som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Utvecklingsområde 3

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Stärk ledningen och samordningen av arbetet med att ge alla elever tillgång till läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

Av läroplanen framgår att rektorn som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen, kriterierna för bedömning av kunskaper och betygskriterierna. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.⁸

⁸ Lgr 22 avsnitt 2.8 Rektorns ansvar.

Motiveringen till utvecklingsområdet är att det inte finns läroböcker eller andra läromedel i alla ämnen och årskurser. Det skiljer sig åt i vilken utsträckning det finns tillgång till relevanta läroböcker för alla elever. Vidare framgår det att rektorn i begränsad utsträckning styr och leder arbetet med att se till att skolenheten köper in de läroböcker som behövs i respektive ämne och årskurs. Det finns i flera ämnen inte heller tillräckligt med exemplar så att eleverna har tillgång till egen lärobok.

Genom att öka tillgången till läroböcker ger det elever en grundläggande utgångspunkt för undervisningen, oavsett tidigare kunskaper vilket är i linje med läroplanens mål om en likvärdig utbildning för alla. Läroböcker som är författade av ämnesexperter och granskade av fackgrupper säkerställer att innehållet är korrekt, sakligt och i linje med skollagen och läroplanens krav på objektivitet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger alla elever tillgång till läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål samt att eleverna har tillgång till ett eget exemplar av läroboken medan de läser ett ämne.

Utvecklingsområde 4

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Ge lärarna förutsättningar att samarbeta kring valen av ändamålsenliga läroböcker eller andra läromedel utifrån didaktiska överväganden och elevernas behov.

Av förarbetena framgår att lärare bör ha huvudansvaret för valet av läromedel, då de har bäst kännedom om ämnet, didaktiken och elevernas behov. För att möjliggöra det behöver rektorer skapa goda förutsättningar: tillgång till tid, resurser, kompetensutveckling och möjlighet till kollegiala diskussioner.⁹

Motiveringen till utvecklingsområdet är att ansvaret för valet och användningen av läroböcker och andra läromedel överläts till lärarna, utan att rektorn aktivt styr arbetet i en specifik riktning. Detta kan leda till att

⁹ prop. 2023/24:21 s. 51

undervisningen blir inkonsekvent och varierar beroende på lärarens individuella preferenser, i stället för att följa en gemensam pedagogisk linje.

Genom att rektorn exempelvis organiserar skolans verksamhet så att lärare får möjlighet att diskutera och reflektera tillsammans kring olika läromedel kan lärarna samarbeta kring valen av ändamålsenliga läroböcker eller andra läromedel utifrån didaktiska överväganden.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna vägledning för och organisatoriska förutsättningar att genomföra gemensamma diskussioner för att kunna göra didaktiska överväganden vid val av läroböcker och läromedel.

Utvecklingsområde 5

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Skapa förutsättningar för ett medvetet och gemensamt arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande användningen av läroböcker och andra läromedel.

Av skollagen framgår att utbildningen ska ta hänsyn till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Av förarbeten till skollagen framgår att läromedel kan ha betydelse för skolans kompensatoriska uppdrag och bidra till att stärka elevernas tillgång till en likvärdig utbildning. Skollagen föreskriver vidare att utbildningen inom varje skolform ska vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas. Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. Av läroplanen framgår att läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål. Vidare framgår att rektorn, inom givna ramar, har ett särskilt ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.¹⁰

Motiveringen till utvecklingsområdet är att det i begränsad utsträckning finns ett gemensamt förhållningssätt kring att läroböcker och andra

¹⁰ Lgr22, avsnitt 2.8 Rektors ansvar

läromedel ska användas i undervisningen. Rektorn har också en begränsad roll i att skapa förutsättningar för en medvetenhet i arbetet med likvärdighet inom skolenheten gällande användningen av läroböcker och andra läromedel.

Genom att rektorn skapar förutsättningar för ett gemensamt och medvetet arbete kring användningen av såväl läroböcker som andra läromedel, kan likvärdigheten och undervisningens kvalitet på skolenheten främjas. Vidare kan detta bidra till att eleverna ges reella möjligheter att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling, utifrån sina individuella förutsättningar och behov.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn skapar förutsättningar för ett gemensamt och medvetet arbete med likvärdighet inom skolenheten gällande användningen av läroböcker och andra läromedel.

På Skolinspektionens vägnar

X Malin Larsson

Beslutsfattare
Signerat av: Malin Larsson

X Ulrika Sutorius

Föredragande
Signerat av: Ulrika Sutorius

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredaren Maria Hermansson deltagit.

Bilaga 1: Författningsstöd

Den 1 juli 2024 trädde ändringar i skollagen i kraft som syftar till att stärka elevers tillgång till ändamålsenliga läromedel.¹¹ Ändringarna gäller för flera skolformer. För grundskolan är lydelsen följande¹²:

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.

I skollagens första kapitel har införts definitioner av begreppen läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg.

I skollagen avses med

- lärobok: tryckt läromedel, med eller utan digitala komponenter,
- läromedel: helt eller delvis tryckt eller digitalt verk som är avsett att användas i undervisningen, som överensstämmer med relevanta delar av tillämplig kurs-, ämnes- eller ämnesområdesplan och läroplanen, och som är utgivet av någon som bedriver utgivningsverksamhet av professionell art,
- lärverktyg: läroböcker, andra läromedel och andra tryckta eller digitala verk samt utrustning och material som används i undervisningen.¹³

I samband med lagändringarna har regeringen även beslutat om nya formuleringar i flera läroplaner.¹⁴ I läroplanen för grundskolan har ändringarna följande lydelse.

Läraren ska organisera och genomföra arbetet så att eleven får använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.¹⁵

¹¹ Lag (2023:951) om ändring i skollagen (2010:800).

¹² 10 kap. 10 § andra stycket skollagen.

¹³ 1 kap. 3 § elfte–trettonde strecksatserna skollagen.

¹⁴ Förordning (SKOLFS 2024:590) om ändring i förordningen (2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

¹⁵ Lgr 22, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- alla elever erbjuds strukturerad undervisning under lärares ledning,
- alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker, andra läromedel och andra lärverktyg som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål,
- alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda skolbibliotek,
- alla lärare får tillgång till de lärarhandledningar som behövs för att ge eleverna en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål.¹⁶

¹⁶ Lgr 22, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar.

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Birkaskolan den 22 januari med digital intervju med rektorn den 26 januari 2026. Besöket genomfördes av utredarna Maria Hermansson och Ulrika Sutorius.

Skolenheten är en fristående skola verksam i Ekerö kommun med grundskola, årskurserna 1–9. På skolenheten går ca 420 elever.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- En observation av delar av lärmiljön med fokus på tillgången till läroböcker och andra läromedel.
- En gruppintervju med elever.
- Tre gruppintervjuer med lärare.
- En intervju med rektorn.
- Dokument som begärts in från huvudmannen.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för att ges en möjlighet att yttra sig över den.

Bilaga 3: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i skolors arbete för att ge eleverna tillgång till och användning av läroböcker och andra läromedel i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Frågeställning

I vilken utsträckning får eleverna tillgång till och förutsättningar att använda läroböcker och andra läromedel som behövs för en god kunskapsutveckling i enlighet med utbildningens mål?

Kvalitetskriterier

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Lärarnas arbete med att organisera och genomföra undervisningen så att eleverna får använda läroböcker och andra läromedel.	Rektorns ansvar för att alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel.
Lärarna använder läroböcker eller andra läromedel i undervisningen på ett sätt som skapar överblick och sammanhang i ämnet.	Rektorn styr och leder arbetet så att eleverna får tillgång till ändamålsenliga läroböcker och andra läromedel.
Lärarna använder läroböcker eller andra läromedel på ett sätt som ger eleverna möjlighet till progression samt stärker elevernas ämnesintresse och vilja att lära sig mer.	Rektorn tar ansvar för att lärarna är delaktiga i valet av läroböcker och andra läromedel.
Lärarna använder läroböcker eller andra läromedel för att utveckla elevernas läsförståelse.	Rektorn skapar förutsättningar för ett gemensamt och medvetet arbete kring användning av läroböcker och andra läromedel för likvärdighet inom skolenheten, så att hänsyn tas till elevernas olika förutsättningar och behov.
Lärarna ser till att eleverna får ändamålsenliga instruktioner i hur läroböcker och andra läromedel ska användas i undervisningen.	Rektorn ser till att lärarna utvärderar hur läroböcker och läromedel fungerar i undervisningen i förhållande till elevers utveckling mot målen. Rektorn använder resultaten i skolans utvecklingsarbete.
Lärarna ser till att elever använder läroböcker och andra läromedel som är anpassade utifrån elevernas olika förutsättningar och behov.	

Lärarna ser till att eleverna får använda läroböcker och läromedel utanför lektionstid och uppmuntras använda dem utanför lektionstid för att befästa sina kunskaper.	
---	--